

Některé etické aspekty používání umělé inteligence při odůvodňování soudních rozhodnutí

TOMÁŠ DANIHLÍK*

Certain Ethical Aspects of Using Artificial Intelligence in Justifying Court Decisions

Summary: *Some aspects of the use of artificial intelligence in the judiciary have already been addressed by certain authors. However, no one has yet examined its use from the perspective of professional ethics. This article thus helps to fill one of the gaps in the current professional discourse by exploring the compatibility of using artificial intelligence tools in the reasoning of judicial decisions with the rules of professional ethics for judges. It concludes that while the use of these tools can significantly assist judges in their work, the reasoning of judicial decisions should not be entirely left to these tools. The element of human oversight and the open acknowledgment in the decision that artificial intelligence has assisted in its writing are not only an ethical requirement for Czech judges but also a legal obligation.*

Key words: *professional ethics; judges; judicial decisions; artificial intelligence*

Nástroje umělé inteligence se s každým dalším dnem stávají neoddělitelnou součástí soukromých i pracovních životů lidí, a to i právníků, včetně soudců. O právních aspektech tvorby a používání nástrojů umělé inteligence toho bylo a jistě ještě bude mnoho napsáno, a to nepochybně i s pomocí těchto nástrojů. Nástroje umělé inteligence jsou dnes již natolik pokročilé, že dokážou bezesporu sepsat i přesvědčivé odůvodnění soudního rozhodnutí. Radimu Polčákovi to ostatně systém ChatGPT sám sdělil.¹ Ze zahraničí jsou známy i případy, kdy se tak skutečně stalo. V následujícím příspěvku bych se proto rád zabýval otázkou sloučitelnosti používání nástrojů umělé inteligence při odůvodňování meritorních soudních rozhodnutí s povinnostmi plynoucími z profesní etiky soudců. Je totiž nabíledni, že součástí práva na spravedlivý proces je náležitě odůvodněné soudní rozhodnutí, ale musí být nutně odůvodněno soudcem samým? A může soudní systém vůbec rezignovat na lidmi psaná rozhodnutí?

Pečlivě odůvodněná rozhodnutí jako etická povinnost

Etikou lze, jednoduše řečeno, rozumět vědu o morálce (mravních jevech v nejširším smyslu; o posuzování lidských činů z hlediska svědomí a jejich rozlišování na mravné a nemravné).² Samotný pojem profesní etiky právníků, resp. soudců, jako součást tzv. aplikované etiky, je značně neurčitý, a je proto opakovaně předmětem vědeckého zájmu. Lze shrnout, že v užším smyslu lze profesní etikou soudců rozumět právní úpravu výkonu jejich funkce. V širším smyslu pak profesní etika soudců představuje společné označení množiny o více prvcích, jimiž jsou kromě právní úpravy vlastního výkonu funkce soudce také hodnoty, ze kterých tato právní úprava čerpá, ale i další, mimoprávní hodnoty, vytvářející v konečném důsledku určitý vnitřní étos profese daný kulturními, společenskými i historickými okolnostmi. Jde o pojem, v němž se snoubí právní i morální aspekty výkonu povolání, jehož součástí je podle některých i zkoumání společenského významu profese, její historie i profesionálních deformací. Všechno

* Autor působí jako advokátní koncipient a zároveň je externím doktorandem na katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Tento výstup vznikl v rámci projektu Specifického vysokoškolského výzkumu realizovaného na PF UK v roce 2025 s názvem *Výzvy soukromého práva: udržitelnost a technologie*. E-mail: tomas.danihlik@prf.cuni.cz.

¹ POLČÁK, R. Umělá inteligence v justici. *Soudce*, 2024, č. 1, str. 4–17.

² RUBEŠ, J. O některých zásadách každodenní práce soudce a advokáta. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11–12, str. 19–30.

definice toho, co lze pojmem profesní etiky právníků rozumět, dobře shrnuje článek Tomáše Friedela.³

Požadavek nálezitě odůvodněného soudního rozhodnutí jako neoddiskutovatelné součásti práva na spravedlivý proces se promítá i do právní úpravy výkonu soudcovské funkce. Podle § 80 odst. 3 písm. b) zákona o soudech a soudcích je soudce povinen vykonávat svou funkci v souladu se zájmem na řádném výkonu soudnictví a při své rozhodovací činnosti dbát zejména o to, aby jeho rozhodnutí bylo srozumitelně a pečlivě odůvodněno. Povinnost osobního psaní odůvodnění přímo soudcem zákon nezakotvuje. V praxi soudci ani nepiší odůvodnění všech rozhodnutí, pod nimiž jsou podepsaní. Cítované ustanovení zákona o soudech a soudcích to umožňuje. Skutečnými pisateli rozhodnutí jsou tak mnohdy asistenti soudců či jiní nesoudcovští pracovníci soudu. Konec konců, je zcela neúčelné vyžadovat od soudce, aby osobně sepsal odůvodnění každého svého rozhodnutí. Kdyby tomu tak bylo, nepochybně by tomu padla za oběť rychlost řízení a práce naší justice by se nepředstavitelně zpomalila. Je tedy nutno uzavřít, že soudce je povinen o nálezitě odůvodnění svých rozhodnutí dbát, ale není povinen je osobně psát. Může si tedy dovolit přepustit tuto činnost nástrojům umělé inteligence?

Josef Rubeš, soudce, jenž se za svého života i po svém skonu těšil a těší vynikajícím renomé a byl bezesporu autoritou a jednou z nejrespektovanějších osobností soudcovského stavu, se ve svém příspěvku z konce minulého století zabýval etickými aspekty práce soudců. Josef Rubeš příznačně rozlišoval mezi soudci, kteří svoji funkci vykonávají jen jako povolání, a soudci, kteří k jejímu výkonu přistupují jako ke společenskému poslání. Toto dělení je dodnes platné. Josef Rubeš dále napsal, že soudcům by při jejich práci mělo jít mj. o to, aby přesvědčili účastníky řízení o tom, že jejich rozhodnutí bylo jediným možným spravedlivým způsobem řešení právní věci. Za to soudci neodpovídají jen právně jako funkcionáři, ale odpovídají za to také svému svědomí, protože jejich rozhodnutí nemá jen individuální důsledky pro účastníky konkrétního řízení, ale mělo, resp. mohlo by přispívat k vytváření soudobé morálky.⁴ Radim Polčák však takový význam

výsledkům práce soudců nepřisuzuje (patrně při vědomí toho, že rozsudky zejména v bagatelních věcech nemusí mít pro některé soudce větší význam než jako ona pověstná čárka ve statistice vyřízených věcí).⁵ Daniela Zemanová pak uvádí, že s povinností řádně odůvodnit rozhodnutí souvisí i povinnost soudce zdokonalovat se ve znalosti a používání českého jazyka (gramatických jevů i ve stylistických dovednostech).⁶ Může tedy obstát soudce, který si usnadní těžší své práce (tj. intelektuální činnost, myšlení, souzení, resp. posuzování) používáním nástrojů umělé inteligence? Z níže rozvedených důvodů se domnívám, že za určitých okolností ano.

Předně je třeba vyjít z toho, že než se soudce pustí do psaní písemného vyhotovení rozhodnutí, bude tomu v případě většiny meritorních rozhodnutí předcházet ústní vyhlášení rozhodnutí, jehož povinnou součástí v občanskoprávním, trestním i správním soudnictví je jeho odůvodnění přítomným účastníkům. Soudce tedy bude rozhodnutí, k němuž dospěje jako nezávislý a nestranný vykonavatel soudní moci, vyhlášovat v situaci, kdy bude mít na základě provedeného dokazování a vlastních právních i dalších znalostí o věci již vytvořen nějaký alespoň základní úsudek, a minimálně stručně dokáže přítomným účastníkům vysvětlit, jaké důvody ho k rozhodnutí vedly. Tyto důvody by však soudci měly alespoň v základních obrysech napadnout samy. Soudce by dle mého názoru neměl použít umělou inteligenci k tomu, aby za něho vymýšlela důvody pro vyhovění nebo nevyhovění tomu kterému účastníkovi řízení. To by mohlo mít nedozírné následky zejména při rozhodování o vině či nevině v trestním řízení. Pokud bychom připustili, že soudce nemusí odůvodnění svého rozhodnutí vymýšlet, pak bychom mohli plošně zavést automatizované rozhodování přístrojem v jakémkoli řízení a na adresu soudců bychom se pak mohli vyjádřit podobně jako Stella Zázvorková o sklářích ve známém českém filmu Pelíšky, ba dokonce bychom mohli jít ještě dále a ptát se, zda by v takovém případě ještě vůbec šlo hovořit o spravedlnosti, kterou například Jiří Wažik dle mého názoru správně spojuje s lidským rozměrem každého případu, který dokáže odpovídajícím způsobem vyhodnotit ze své podstaty jedine lidská bytost.⁷ Tuto myšlenku blíže rozpracoval

³ FRIEDEL, T. Když se řekne „profesní etika právníků“. Poznámka k nejasnému pojmu. *Jurisprudence*, 2021, č. 2, str. 37–43.

⁴ RUBEŠ, J. O některých zásadách každodenní práce soudce a advokáta. *Bulletín advokacie*, 2003, č. 11–12, str. 19–30.

⁵ POLČÁK, R. Umělá inteligence v justici. *Soudce*, 2024, č. 1, str. 4–17.

⁶ ZEMANOVÁ, D. Komentář k § 80. In: Zemanová, D. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. Praha, 2022, str. 125.

⁷ WAŽIK, J. AI v taláru aneb jak soudci objevují umělou inteligenci a připravují se na budoucnost. In: *Soudcovská unie ČR* [online]. Dostupné na <https://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/731>

Martin Hanisch, když uvedl, že při soudním rozhodování je nezbytná vedle analytického abstraktního myšlení soudce i určitá dávka emociální sounáležitosti, empatie a dalších lidských vlastností a jen v jejich vzájemné kombinaci lze dosáhnout spravedlivého rozhodnutí.⁸

Na odůvodňování soudních rozhodnutí kladou vysoké nároky doktrína, judikatura, advokáti a výčet by mohl jistě pokračovat. Přesto se v praxi stále objevuje řada soudních rozhodnutí, jež těmto nárokům nedostávají. Jistý soudce, jehož nebudu jmenovat, při rozhovoru se mnou sám glosoval práci na jednom českém okresním soudě přirovnáním onoho soudu k „továrně na rozsudky“. Na rozsáhlé právní rozborů v odůvodnění prvoinstančních rozhodnutí se čas špatně hledá. V tomto duchu i Michal Bobek trefně poukázal na to, že současný způsob práce soudců klade důraz spíše na „kvantitativní pásovou výrobu, nikoliv kvalitní literární skvosty“, na to, aby si soudci mohli udělat ony proslulé čárky ve statistice vyřízených věcí.⁹ Lze doplnit ještě postřeh Jany Stehlíkové o tom, že někteří soudci se nadto ani nedokáží vyjadřovat srozumitelně, například vlivem nedostatečných znalostí jazyka, ale i práva.¹⁰ Tomu by naopak umělá inteligence, nadaná znalostmi ohromného množství krásné literatury, mohla pomoci. Bude-li ovšem někdy nadána i detailními znalostmi právními, které se zdaleka nevyčerpávají jen s textem zákonů a soudních rozhodnutí, ale soustřeďují se zejména v odborných textech. A to nakladatelství právní literatury nejspíše nedopustí, popř. to dopustí jen v omezené míře a za odpovídající úplatou tvorbou pomocných nástrojů umělé inteligence, které dokáží předplatitelům jejich právních informačních systémů pomoci prodírat se miliony stran dotyčným nakladatelstvím vydaných publikací a časopisů.

Jádrem povinnosti soudců zakotvené v § 80 odst. 3 písm. b) zákona o soudech a soudcích je dbání o srozumitelné a pečlivé odůvodnění soudních rozhodnutí. Nejde tedy o povinnost osobně každé rozhodnutí srozumitelně a pečlivě odůvodnit, ale toliko dbát o určitý standard. Zákonodárce tuto povinnost ukládá přímo soudcům osobně. Jde tedy o jejich osobní povinnost, koncipovanou v podstatě jako povinnost něčeho ne nepodobného autorskému dohledu. Je třeba, aby soudce alespoň přečetl text rozhodnutí, které sám nese-psal –

lhostejno, zda text sepsal jiný člověk nebo vygenerovala umělá inteligence – a zkontroloval, zda jde o rozhodnutí srozumitelné a pečlivě odůvodněné, odpovídající úvahám, které soudce přivedly k vyhlášenému znění rozhodnutí a které na jednání alespoň ve stručnosti předestřel účastníkům řízení. Dokud bude zákon o soudech a soudcích obsahovat toto ustanovení, technika lidský prvek při soudním rozhodování nebude moci zcela nahradit.

Lze dokonce předjímat, že soudce, který by svěřil psaní odůvodnění umělé inteligenci, aniž by byl její výtvar zkontroloval, by se dopustil kárného provinění. Rozhodovací praxe kárného senátu Nejvyššího správního soudu dospěla nedávno k závěru, že úplná nebo převážná rezignace soudce na řádné odůvodnění rozhodnutí s přihlédnutím k množství rozhodnutí, jichž se to dotkne, může naplnit znaky skutkové podstaty kárného provinění podle § 87 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Pokud by soudce zcela rezignoval na plnění povinnosti podle § 80 odst. 3 písm. b) zákona o soudech a soudcích (což dle mého názoru může být i případ úplného přenechání vymyšlení argumentů a psaní odůvodnění umělé inteligenci), mohlo by to ohrozit důvěru v odborné a spravedlivé rozhodování soudů.¹¹

Vzdělávání jako etická povinnost

Vedle povinnosti dbát o srozumitelné a pečlivé odůvodňování svých rozhodnutí je soudce povinen podle § 82 odst. 2 zákona o soudech a soudcích soustavným vzděláváním dbát rovněž o prohlubování nejen svých odborných právních znalostí, ale i dalších znalostí potřebných pro řádný výkon funkce. Těmito dalšími znalostmi potřebnými pro řádný výkon funkce lze bezesporu rozumět i technické dovednosti, přičemž rychlost technického pokroku vyžaduje, aby soudce už dnes ovládal alespoň základy práce se systémy umělé inteligence. V tomto směru lze jedinečně pozitivně kvitovat, že Justiční akademie jako instituce zaměřená právě na povinné vzdělávání soudců již organizuje semináře k tématu používání nástrojů umělé inteligence v justici.¹² Bezesporu tak budou za několik let soudci vzpomínat, podobně jako Michal Králík, na svoje začátky s používáním počítače při práci

⁸ HANISCH, M. Převezme soudní praxi umělá inteligence? *Ius et Societas*, roč. 2019/2020, str. 20.

⁹ BOBEK, M. O odůvodňování soudních rozhodnutí. *Právní rozhledy*, 2010, č. 6, str. 204–211.

¹⁰ STEHLÍKOVÁ, J. Jaké ctnosti by měl mít dobrý soudce. *Právník*, 2022, č. 4, str. 376–387.

¹¹ Rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 3. 2024, č. j. 11 Kss 2/2024-80.

¹² WÁŽIK, J. AI v taláru aneb jak soudci objevují umělou inteligenci a připravují se na budoucnost. In: *Soudcovská unie ČR* [online]. Dostupné na <https://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/731>.

v justici, na začátky používání umělé inteligence, bez níž si v tu dobu již nebudou umět svoji práci představit.¹³ Uvidíme, zda se tak stane v horizontu jednotek nebo desítek let vzhledem k rychlosti digitalizace naší justice, ve které v roce 2025 stále není možné dálkové studování spisů beztak minimálně zčásti digitalizovaných pro interní potřeby soudu.

Umělá inteligence a její používání při psaní soudních rozhodnutí

Výše jsem poukázal na mnohost definicí profesní etiky. Četné a různorodé jsou také definice systémů umělé inteligence. Lze říct, že jde o systémy schopné zpracovávat enormní, ne-li nekonečné, množství dat a informací způsobem podobajícím se lidskému uvažování. V současnosti můžeme pracovat dokonce i s jejich legálními definicemi, obsaženými v evropském aktu o umělé inteligenci.¹⁴

V justičním prostředí mohou nástroje umělé inteligence značně pomoci zefektivnit a zrychlit práci (např. generovat na základě načtení elektronických návrhových formulářů elektronické platební rozkazy, generovat prosté i kvalifikované výzvy k vyjádření, eliminovat pravopisné chyby, upozornit na chybějící náležitosti, jednou možná dokáží přenést hlasové projevy natolik perfektně, že budou pomáhat s protokolací apod.), čímž se lidské zdroje budou moci více koncentrovat právě na soudní rozhodování a i v této souvislosti bude lze nástroje umělé inteligence použít. Bude však zapotřebí eliminovat jednak bezpečnostní a jiná rizika, a to i s ohledem na povinnost mlčenlivosti (to je však problematika vymykající se tomu, co chce řešit tento text), a rovněž pokusení některých jednotlivců si práci co nejvíce usnadnit. Ztožňují se v tomto směru s argumentem, který v nedávné minulosti přednesl Martin Štípa v souvislosti s advokací, který lze však vztáhnout i na soudce, neboť soudci, stejně jako advokáti, by měli být schopni využívat nástrojů umělé inteligence, ale při zajištění bezpečnosti dat, s nimiž – zatížení zákonnou povinností mlčenlivosti – pracují, a na druhou

stranu by při své práci neměli těchto nástrojů nadužívat.¹⁵

Jak jsem rovněž výše poukázal, český zákon o soudech a soudcích tím, že nevyžaduje od soudců, aby vlastnoručně sepisovali odůvodnění každého svého rozhodnutí, umožňuje soudcům pomoci si při psaní rozhodnutí využitím nástrojů umělé inteligence. Odůvodňování soudních rozhodnutí těmto do značné míry autonomním nástrojům však nelze dle mého názoru zcela přenechat – jednak proto, že to zákon o soudech a soudcích ani evropské nařízení o umělé inteligenci¹⁶ neumožňují, když předpokládají alespoň minimální ingerenci lidského prvku (ono dbání), a konečně proto, že – jak si soudci sami všimli – systémy umělé inteligence jsou natolik autonomní, že si dokáží i vymýšlet.¹⁷ Dokonce je již prokázáno, že si dokáží vymyslet i nějaký ten paragraf nebo judikát, na což doplatil jistý americký právník, jemuž podání vygeneroval systém ChatGPT včetně závěrů z vymyšlených soudních rozhodnutí jinak skutečných soudů.¹⁸ Podobně Nejvyšší soud upozornil, že jsou mu poslední dobou adresovány žádosti o zaslání některých jeho anonymizovaných rozhodnutí, která umělá inteligence citovala žadateli při zodpovídání právního dotazu, ale která ve skutečnosti neexistují a Nejvyšším soudem nikdy vydána nebyla, což dokazuje, že umělá inteligence je sice schopným, ale ne zcela důvěryhodným pomocníkem při rešerši judikatury.¹⁹ Není proto divu, že evropský akt o umělé inteligenci zařazuje systémy umělé inteligence, které by byly používány v justici, mezi vysoce rizikové, a v návaznosti na to stanoví přísné povinnosti pro jejich používání, jimiž se však nebudeme zabývat, neboť naším zájmem je posuzování používání těchto systémů z hlediska profesní etiky. Z těchto důvodů nemohu bez dalšího souhlasit s případnými závěry o zavedení automatů na psaní soudních rozhodnutí, třebaže by s tím byly spojeny výhody jako eliminace pravopisných chyb a sjednocení (a možná i zvýšení) úrovně kvality soudních rozhodnutí.

Přenechání právního posouzení, výkladu práva a jeho případného dotváření nelze podle mého názoru umělé inteligenci přenechat,

¹³ KRÁLÍK, M. Soudce a jeho profese z hlediska působení a významu informačních technologií, judikatury a odborné literatury na počátku třetího tisíciletí. *Právní rozhledy*, 2003, č. 7, str. 328–330.

¹⁴ Článek 3 bod 1) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1689 ze dne 13. 6. 2024, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci a mění nařízení (ES) č. 300/2008, (EU) č. 167/2013, (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 a (EU) 2019/2144 a směrnice 2014/90/EU, (EU) 2016/797 a (EU) 2020/1828 (akt o umělé inteligenci).

¹⁵ ŠTÍPA, M. Etické aspekty užívání umělé inteligence a jiných technologických řešení při poskytování právních služeb. *Bulletin advokacie*, 2024, č. 6, str. 24–31.

¹⁶ Recitál (61), články 6 odst. 2 a 3, článek 14 a Příloha III aktu o umělé inteligenci.

¹⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2023, č. j. 10 A 99/2023-73.

¹⁸ ŠTÍPA, M. Etické aspekty užívání umělé inteligence a jiných technologických řešení při poskytování právních služeb. *Bulletin advokacie*, 2024, č. 6, str. 24–31.

¹⁹ VLČEK, V. Umělá inteligence jako užitečný nástroj, anebo jako tupý klacek? *Aequitas: čtvrtletník Nejvyššího soudu*, 2024, č. 4, str. 7–8.

a to ani zčásti. Zejména zahraniční právní teoretikové totiž správně upozorňují na to, že výklad práva se zdaleka neomezuje jen na text zákona, výkladové metody a znalost judikatury a doktríny. Výklad práva vyžaduje i určitou životní zkušenost a porozumění daleko širšímu kontextu existence (či neexistence) právní úpravy – je třeba vědět, co vedlo normotvůrce k uzákonění té které normy, a rovněž kriticky posoudit, zda se společnost, její náhled na dané téma a morálka od té doby neposunuly jinam, ať už dopředu či zpět. V tomto směru je třeba vždy mít na paměti prvořadou úlohu soudní moci, jak ji ostatně artikuluje i naše ústava, a tou je ochrana základních práv a svobod (články 4 a 90 Ústavy). A ta může být umělé inteligenci cizí, když je známo, že její algoritmus si dokáže osvojit i takové patologické jevy promítající se do způsobu uvažování jako rasismus, sexismus a možné předsudky. Bude-li rozhodnutí činit a odůvodňovat autonomně fungující technologie, nekriticky přebírající podobné nežádoucí ideologie, nelze rozhodně hovořit o nestranném rozhodování. Nadto jde o projev jisté dehumanizace, neboť žádný stroj nebude nikdy tak unikátní jako jedna každá lidská bytost, jako jeden každý soudce, a nebude schopen sebereflexe, která je nezbytná při práci soudců, ale i pro pochopení zavedených společenských nastavení a jejich změn.²⁰

Na další rizika upozornilo také nedávno vzniklé Centrum pro digitalizaci a umělou inteligenci v justici (CendAI) – jde například o nedostatek transparentnosti vzhledem k nemožnosti proniknout do tajů algoritmu fungování umělé inteligence, nemožnost kontroly, zda umělá inteligence má k dispozici všechna nezbytná data či rizika pro ochranu soukromí a osobních údajů.²¹ Snad právě s vědomím těchto rizik převažující většina respondentů zapojených do průzkumu zadaného CendAI odpověděla negativně na otázky, zda souhlasí s využitím umělé inteligence při soudním řízení ze strany účastníků řízení (58,82 % respondentů) a soudem (66,67 % respondentů). Možnost, že by spor rozhodovala umělá inteligence namísto soudce-člověka, pak odmítlo 76,47 % z 51 respondentů, z nichž 3 byli soudci, 1 byl asistentem soudce a další 2 byli právníci. Odmítavé odpovědi byly ze

strany respondentů zdůvodňovány podobnými argumenty, které již zazněly v tomto článku. Za vše však hovoří odpověď jednoho z respondentů: „Ta dáma (myšleno spravedlnost, pozn.) má zavázané oči, ale ne v palici AI.“²²

Na používání nástrojů umělé inteligence v justici se soustřeďují i doporučující texty evropských organizací. Evropská komise pro efektivitu soudnictví přijala roku 2018 Evropskou etickou chartu pro využívání umělé inteligence v soudních systémech a jejich prostředí, ve které zformulovala pětici základních zásad používání umělé inteligence v soudnictví: (i) respekt k základním lidským právům, (ii) zákaz diskriminace, (iii) kvalita a bezpečnost, (iv) transparentnost, nestrannost a spravedlnost při zpracování dat a (v) nezbytnost uživatelské kontroly. Charta podle zprávy Rady Evropy vychází (dle mého názoru správně) z premisy, že rozhodnutí soudu musí být vždy učiněno lidskou bytostí a nemůže být přeneseno na nástroj umělé inteligence.²³ To odpovídá tomu, co jsem výše naznačil – že totiž rozhodnutí musí být výsledkem myšlenkové činnosti soudce, nikoli automatizované operace v systému umělé inteligence. Systém umělé inteligence může pomoci pouze s psaním odůvodnění, jeho stylizací a lepší (dokonce srozumitelnější!) formulací jednotlivých myšlenek, neměl by však být jejich původcem, a to i s ohledem na rizika zmíněná výše.

Radim Polčák správně upozorňuje na to, že systémy umělé inteligence jsou sice již natolik pokročilé, že dokáží sepsat odůvodnění soudního rozhodnutí, včetně toho, že tazatele upozorní na to, že nemají právní vzdělání ani zkušenosti se soudnictvím a že při psaní odůvodnění je třeba zohlednit mnoho faktorů, algoritmus jejich fungování je však svým způsobem podbízivý a vzbuzuje důvěru v jeho možnosti a schopnosti. Nástroje umělé inteligence totiž ze způsobu zadání dokáží vydedukovat, jakou odpověď chce tazatel primárně slyšet. Nedokáží však zpracovat a formalizovat objektivní pravdu. Jejich úlohou je hlavně vyhovět tazateli.²⁴ I kdyby tedy tyto systémy dokázaly načíst a zpracovat obsah listinných důkazů a protokolů z jednání, pokud ze zadání poznají, že soudce chce psát

²⁰ ALMEIDA DE JESUS DIAS, S. – SÁTIRO, R. M. Artificial intelligence in the judiciary: A critical view. *Futures: The journal of policy, planning and futures studies* (2024), sv. 164, Article No. 103493.

²¹ Rizika využití AI v justici. In: *Centrum pro digitalizaci a umělou inteligenci* [online]. Dostupné na <https://www.cendai.cz/rizika-vyuziti-ai-v-justici>.

²² Digitalizace justice (výsledky průzkumu), 2025 [online]. Dostupné na <https://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/digitalizace-justice/>.

²³ GÜTTLER, V. – SOLARCZYK KRAUSOVÁ, A. Několik poznámek k problematice umělé inteligence v normotvorbě a rozhodování soudů. *Právník*, 2023, č. 6, str. 496–507.

²⁴ POLČÁK, R. Umělá inteligence v justici. *Soudce*, 2024, č. 1, str. 4–17.

odůvodnění vyhovujícího rozhodnutí, data zpracují účelově tak, aby podle jejich obsahu vygenerovaly odůvodnění vyhovujícího rozhodnutí, a naopak. V takovém případě však hrozí, že jimi sepsané odůvodnění pomine některá fakta, popř. že se s nimi nevypořádá dostatečně, a nezohlední další okolnosti případu a kontext, v jakém je o něm rozhodováno. Právě proto je nezbytný prvek lidské kontroly. V případě soudních rozhodnutí musí být tímto kontrolorem právě soudce. Soudce totiž na jednání provedl důkazní prostředky, vyslechl účastníky řízení, resp. jejich zástupce, a měl by proto vědět, s čím vším bude zapotřebí se v odůvodnění vypořádat. V případě, že si při psaní odůvodnění pomůže s nástroji umělé inteligence, měl by být chopen zhodnotit, zda se systém vypořádal s veškerými podstatnými aspekty projednávané věci odpovídajícím způsobem tak, jako by to byl učinil soudce (člověk).

Dále by měl soudce podle mého názoru v odůvodnění rozhodnutí výslovně uvést, že s jeho odůvodněním pomohl konkrétní nástroj umělé inteligence, pokud se tak stalo (a to zejména proto, že u komerčních a veřejnosti dostupných nástrojů umělé inteligence hrozí určitá bezpečnostní rizika, včetně úniku nahraných dat,²⁵ pročež se domnívám, že ministerstvo spravedlnosti by mělo pro práci soudů vyvinout vlastní zabezpečené systémy umělé inteligence, které budou naprogramovány tak, aby dokázaly skutečně efektivně pomoci v každodenní justiční praxi). Takové čestné prohlášení je nejen etické²⁶, ale je i v zájmu přezkoumatelnosti rozhodnutí. U rozhodnutí, na jejichž odůvodnění se podílela umělá inteligence, bude totiž bezesporu nezbytné věnovat zvýšenou pozornost jejich správnosti – zejména tomu, zda umělá inteligence správně vygenerovala spisovou značku a formální náležitosti, zda správně shrnula obsah žaloby a dalších podání účastníků řízení a zda případně adekvátně zpracovala to, co vyplynulo z provedených důkazních prostředků, zda je věc z právního hlediska správně posouzena (pokud jí i toto bude přenecháno k řešení, což však nelze považovat za žádoucí vzhledem k zmíněným rizikům), a to hlavně tehdy, když bude právní posouzení

opřeno odkazem na judikaturu, když je známo, že umělá inteligence si judikaturu dokáže vymyslet. Z toho důvodu by přezkum soudních rozhodnutí, na jejichž obsahu se podílely systémy umělé inteligence, měl být přenechán výlučně soudcům, a to i tehdy, když rozhodnutí předtím zkontroloval například asistent soudce.²⁷ Myslím, že do psaní rozhodnutí odvolacího, popř. dovolacího soudu by proto nástroje umělé inteligence zapojovány být neměly, nebo pokud už se tak stane, tak nanejvýš do té míry, že vygenerují formální náležitosti rozhodnutí a pro odůvodnění shrnou obsah podaného opravného prostředku a vyjádření se k němu.

I tehdy, pokud by nástroje umělé inteligence obsahovaly kompletní sbírku zákonů, veškerou možnou judikaturu, odbornou literaturu a byly naprogramovány tak, aby dokázaly právo vykládat s pomocí odpovídajících výkladových metod, nelze jim dle mého názoru z etických důvodů klíčovou pasáž odůvodnění, tj. právní posouzení věci, s čistým svědomím úplně přenechat, třebaže si tyto systémy po rozsáhlé analýze dokáží osvojit i způsob myšlení a psaní konkrétního soudce.²⁸ Nástroje umělé inteligence mohou usnadnit práci zejména tím, že v úvodních pasážích dokáží převyprávět obsah žaloby a vyjádření žalovaného, které zejména u vleklých sporů představují nemalou část odůvodnění. To, co soud zjistil z provedených důkazů, k jakému závěru o skutkovém stavu na jejich základě dospěl a jak ho právně posoudil v konkrétní okamžik (vzhledem k momentální společenské situaci), by však stále měli psát ti, kdo důkazy prováděli, tedy soudci, popř. jejich asistenti na základě obdržených instrukcí. Nástroje umělé inteligence by jim měly při tom pomoci nanejvýš tím, že přeformulují soudcovy vývody do srozumitelnější formy. Stěžejní právní argumentaci by však vymýšlet za soudce neměly. V takovém případě bychom se totiž mohli obejít bez soudců, a budeme-li příliš pesimističtí, pak by lidé díky tomu mohli přestat přemýšlet. A to už by znamenalo nejspíš konec evoluce lidské rasy a počátek její devoluce.

²⁵ V tomto směru Martin Štípa přiléhavě poukázal na to, že všeobecné smluvní podmínky veřejně dostupných komerčních nástrojů umělé inteligence zakotvují, že jejich použitím uživatelé dávají souhlas s tím, že k jim nahranému obsahu poskytují provozovateli dotýčného systému celosvětovou, nevýhradní, bezplatnou, trvalou, podlicencovatelnou a převoditelnou licenci. Srov. ŠTÍPA, M. Etické aspekty užívání umělé inteligence a jiných technologických řešení při poskytování právních služeb. *Bulletin advokacie*, 2024, č. 6, str. 24–31.

²⁶ Když soudci sami hned v úvodu vlastního etického kodexu vymezují etiku, odvolává se na Williama Cuppyho, jako to, že se chováme o něco lépe, než je absolutně nutné. Srov. ANGYALOSSY, P. – HAVELEC, R. a kol. *Etický kodex*. Nejvyšší soud, 2020. Dostupné na <https://msp.gov.cz/documents/16809/0/kodex+soudc%25C5%25AF/8eb1cfa5-fdaa-4f83-b0f2-70a51f6591bd>.

²⁷ Ostatně prvek zesílené lidské kontroly je více než žádoucí; čím víc lidí výplod umělé inteligence zkontroluje, tím spíše se podaří eliminovat případné nedostatky.

²⁸ POLČÁK, R. Umělá inteligence v justici. *Soudce*, 2024, č. 1, str. 4–17.

Závěr

Dovoluji si tedy výše uvažované dílčí problémy používání nástrojů umělé inteligence v souvislosti se soudním rozhodováním shrnout tak, že tyto nástroje mohou bezesporu urychlit a zefektivnit práci justice, včetně toho, že mohou být zapojeny do procesu psaní soudních rozhodnutí, a soudci jsou povinni se s těmito nástroji naučit pracovat, nebo alespoň porozumět tomu, v čem jim mohou pomoci. Z etického hlediska bych však při zapojování nástrojů umělé inteligence do psaní soudních rozhodnutí volil spíše střídmost. Systém umělé inteligence může vygenerovat čistopis soudního rozhodnutí s jeho základními formálními náležitostmi (označení soudu, soudců, datace apod.), může pro účely odůvodnění shrnout obsah žaloby a dalších vyjádření, popř. i obsah jednotlivých listin a dalších

důkazních prostředků, ale závěr o skutkovém stavu a jeho právní posouzení by měly být odrazem myšlenkové činnosti člověka. Ten by pak měl vždy rozhodnutí, na přípravě jehož písemného vyhotovení participoval systém umělé inteligence, v zájmu jeho přezkoumatelnosti zkontrolovat a rovněž otevřeně v odůvodnění přiznat, že s psaním jeho odůvodnění pomohl systém umělé inteligence, který to byl a do jaké míry byl do přípravy písemného odůvodnění zapojen. Prvek alespoň minimální lidské kontroly soudního rozhodnutí, na jehož přípravě se podílel systém umělé inteligence, lze dokonce považovat z textace § 80 odst. 3 písm. b) zákona o soudech a soudcích a aktu o umělé inteligenci jako povinný. Úplné přenechání vymyšlení argumentů a psaní odůvodnění umělé inteligenci by mohlo ohrozit důvěru v odborné a spravedlivé rozhodování soudů.

DOI: <https://doi.org/10.71372/DFSM1726>

... je pouze jediný právo, jímž je poutána pospolitosť lidská a jež stanovil pouze jediný zákon: ten zákon, to je svrchovaně spravedlivý rozum, dávající příkazy a zákazy. A kdo jej nezná, je člověk nespravedlivý...
 Marcus Tullius Cicero (De Legibus I, XV, 42)

Hledáme odvážné, zvědavé a pracovité kandidáty, kteří:

- se chtějí učit umění špičkové argumentace a komerční advokacie
- ctí svrchovaně spravedlivý rozum
- oceňují svobodu a volnost
- rádi splynou s inspirativním a přátelským kolektivem
- pracují proto, aby žili, a nežijí proto, aby pracovali
- umí plynule česky a anglicky

JŠK v číslech

Na trhu od roku **2004**

Celkem právníků: **34**

Muži / ženy: **50/50**

Docenti výjimeční ve svém oboru: **2**

Rozhodci: **4**

Úspěšnost našich koncipientů u advokátních zkoušek: **100 % napoprvé**

Zájemci – od studentů až po praktikující advokáty – obraťte se na PracujtesNami@JSK.cz

